

Recension

Peter Fröberg Idling, *Röda khmererna: Pol Pots revolution i Kambodja*. Lund: Historiska media, 2022. 172 sidor.

I den långa och dystra historien om folkmord under 1900-talet har Demokratiska Kampuchea, mer känt som Pol Potregimen eller Röda khmerernas regim (1975-1979), en speciell ställning. Ett relativt litet och folkfattigt land i Sydostasien togs över av en revolutionär rörelse som en spill-over-effekt av Vietnamkriget och utsattes för en politik som kostade en fjärdedel av den egna befolkningen livet under loppet av mindre än fyra år. Kambodja åtnjöt också den tveksamma äran att vara den första kommunistiska regim som invaderades och störtades av en annan, nämligen Vietnam. En gång i tiden, mot slutet av 1970-talet, fördes en intensiv diskussion om regimen även i Sverige. Konfliktlinjerna i Indokina transformerades till en inrikes debatt mellan olika vänsterfraktioner där såväl Demokratiska Kampuchea som Folkrepubliken Vietnam hade sina anhängare. Under dessa år publicerades ganska många skrifter om ett land som man i grund och botten inte visste så mycket om. Jan Myrdal satsade – och förlorade – mycket av sin prestige i vänsterkretsar på att försvara Demokratiska Kampuchea i texter som *Kampuchea och kriget* (1978) och

Kampuchea hösten 1979 (1979). Men åren gick och dödens fält i Kambodja bleknade bort när andra världspolitiska frågor pockade på uppmärksamhet.

Journalisten och biståndsarbetaren Peter Fröberg Idling är en av de få svenskar som ägnat seriöst intresse åt landets våldsamma moderna historia. I sin tidigare bok *Pol Pots leende* (2006) behandlade han de svenska vänsterintellektuellas involvering i Kambodja under perioden mot en bakgrund av det historiska skeendet. Arbetet vann beröm och översattes till flera språk. I föreliggande lilla bok följer han upp detta med en historisk syntes som försöker förklara hur en revolutionär grupp kunde vända sig mot den egna befolkningen med så extrema metoder. Ser man till den andel av invånarna som gick under i svält, överarbete och avrättningar, kvalificerar sig Demokratiska Kampuchea som den kanske värsta terrorregimen i modern historia. För att söka förstå det som hände söker sig Fröberg Idling tillbaka till den franska kolonialtiden och den tidiga postkoloniala perioden. Kambodja betraktades ofta av omvärlden som ett tilltalande, buddhistiskt tolerant jordbrukssamhälle som slogs i spillror till följd av Vietnamkriget och dess efterskörd. Tittar man bakom de ordspråksmässiga kambodjanska leendena hittar man dock, som författaren påpekar, en ofta brutal verklighet. Maktmissbruk, korruption, riggade val och våld mot olikstänkande var normala företeelser under den excentriske prins Sihanouk som styrde landet från självständigheten fram till 1970. Det var dock landets djupt olyckliga inblandning i Vietnamkonflikten som gav Röda khmererna chansen att leda kampen mot den USA-allierade högerregim som satt vid makten 1970–1975. Den enorma förödelse som amerikanska bombplan förorsakade, i kombination med den korrupta och ineffektiva regimen, spelade de ultraradikala elementen i händerna.

Fröberg Idling observerar dock också att ideologi och kulturellt arv var viktiga förklaringsfaktorer. Flera av de ledande gestalterna i Röda khmererna, som Pol Pot, Ieng Sary och Khieu Samphan, hade studerat i Frankrike och tagit starka intryck av europeisk politisk radikalism. Franska revolutionen med dess kompromisslöshet och våldsamma samhällsomvandling gjorde också starkt intryck på de framtida ledarna. De problematiska förhållandena i det förrevolutionära Kambodja, med stora samhällsklyftor och små möjligheter för yngre utbildade människor att göra sig gällande, spädde på viljan att kasta omkull det rådande systemet. Men även den buddhistiska bakgrunden spelar förvånansvärt nog in. Trots att buddhismen populärt uppfattas som en fredlig och ödmjuk religion, fanns också en tradition av auktoritetsvördnad som var en viktig komponent i de hierarkiska strukturerna i det gamla Kambodja. Pol Pot själv hade tillbringat tid som novis i en pagod i Phnom Penh, och han hade för övrigt familjeförbindelser med kungapalatset. Enligt Fröberg Idling kom detta att falla in i den extremt auktoritära roll som Pol Pot spelade under Demokratiska Kampuchear korta tid. All opposition inom och utanför partiet betraktades som förräderi och straffades rutinmässigt med döden. Fördelning av stadsbefolkningar till nya boplatser och extrem

kollektivism skapade oöverstigliga logistiska problem som regimen aldrig kunde lösa. En aggressiv politik mot den tidigare vietnamesiska vapenbrodern gjorde landets situation än mer prekär, och när Vietnam genomförde en fullskalig invasion i slutet av 1978 föll regimen som ett korthus – få kambodjaner hade något intresse av dess fortlevnad.

På det hela taget lyckas Fröberg Idling sammanfatta en komplicerad period på ett lättbegripligt och åskådligt sätt. Boken är utgiven av Historiska media i serien *Världens dramatiska historia* som har en intressant folkbildande mission där experter skriver i populärvetenskaplig anda. Ett beprövat grepp för att fånga intresset är att vara generös med personhistoriska detaljer, och i detta excellerar författaren. Stort utrymme ägnas åt Pol Pot (alias Saloth Sar) vars liv följs med viss utförlighet, från den gladlynte bypojken under kolonialeran, fram till det ömkliga slutet som fallen motståndsledare 1998. Stort och smått blandas i boken vilket gör att läsaren aldrig tappar intresset. Den enda invändning jag kan ha är att Demokratiska Kampuchea inte var fullt så monolitiskt som man får intryck av; historikern Michael Vickery har hävdad att förhållandena i vissa delar i öst, där en vietnamesiskt influerad riktning dominerade, inte var värre än vad man kunde vänta i ett land som just sönderslitits av krig. Medan Fröberg Idling är ganska vag om de inre konflikterna i kommunistpartiet, pekar Vickery på att förhållandena kraftigt försämrades sedan Pol Potklicken blivit hegemonisk och en rad viktiga politiker rensats ut, d.v.s. torterats och avrättats. Det är oundvikligt att många nyanser försvinner i en så kortfattad bok. Men texten pekar entydigt på ett av den moderna historiens stora dilemman: hur idén att det finns enkla politiska lösningar på komplicerade sociala och ekonomiska problem kan få de mest extrema konsekvenser.

Hans Hägerdal